

TERNOPIL VOLODYMYR HNATIUK
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
CENTRE OF SOCIAL DEVELOPMENT AND INNOVATIONS
EAST ABERDEEN EDUCATIONAL RESOURCES

ISSN (Online): 2520-6230

ISSN (Print): 2520-6451

Scientific Papers

**SOCIAL WORK
& EDUCATION**

Vol. 7, No 3, 2020

Ternopil, 2020

Social Work and Education. – T. : Vector, 2020. – Vol. 7, No. 3. – 152 p.

In Social Work and Education are highlighted topical issues of social work and education. Journal publishes original research articles, short communications, scientific news in the related fields and also literature reviews.

Periodicity of the journal – 4 issues per year.

Reviewing a Manuscript for Publication. All scientific articles submitted for publication in “Social Work and Education” are double-blind peer-reviewed by at least two academics appointed by the Editors' Board: one from the Editorial Board and one, not affiliated to the Board and/or the Publisher.

Copyright. Authors submitting articles for publication are expected to provide an electronic statement confirming that their work is not an infringement of any existing copyright and will not indemnify the publisher against any breach of legislation and/or international standards in academic publishing. For the ease of dissemination all papers and other contributions become the legal copyright of the publisher unless agreed otherwise.

Academic ethics policy. The Editorial Board of “Social Work and Education” strictly follows all internationally acknowledged rules and regulations on academic publishing and academic ethics.

The Editorial Board suggests all potential contributors of the journal, reviewers and readers to dully follow this guidance in order to avoid misconceptions.

For a Full guide for All Authors please visit our website:
<http://journals.uran.ua/swe>

Editorial office address:

Kruvonosa str., 2
46027, Ternopil, Ukraine

Адреса редакції:

вул.Кривоноса 2, Тернопіль,
Україна, 46027

E-mail: annaslozanska@gmail.com; kulynyak@elr.tnpu.edu.ua

Scientific Council of the Ternopil
Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical
University recommends the Journal for
printing. Protocol No 1, 31. 08. 2020

Рекомендовано вченою радою
Тернопільського національного
педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка.
Протокол № 1 від 31. 08. 2020.

ISSN (Online): 2520-6230

ISSN (Print): 2520-6451

©SW&E, 2020

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief

Prof. Anna Słozanska, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine, Centre of Social Development and Innovation, Ternopil, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief

Prof. Vira Polishchuk, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Dr., Prof. Bogdan Buyak, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

Dr., Prof. Liliia Morska, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

Dr., Prof. Tetyana Semigina, Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Ukraine

Dr., Prof. Olha Soroka, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

Dr., Prof. Iryna Kozubovska, Uzhhorod National University, Ukraine

Dr., Prof. Olexandra Yankovych, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine, Ukraine

Dr., Prof. Ludmyla Romanovska, Khmelnytsky National University, Ukraine

Hab. PhD, Prof. Jadwiga Daszykowska, The John Paul II Catholic University of Lublin, Stalowa Wola Campus, Poland

PhD, Assoc. Prof. Gunilla Widén, Åbo Akademi University Fänriksgatan 3 B 20500 Åbo, Finland, Finland

PhD, Assoc. Prof. Daniela-Tatiana Soitu, Professor of Sociology, Ph.D., Romania

PhD, Assoc. Prof. Nadiia Gorishna, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

PhD, Assoc. Prof. Linda Wermeling, Northern Kentucky University, USA

PhD, Assoc. Prof. Svitlana Kalaur, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

PhD, Assoc. Prof. Katarina Levicka, Trnava University, Slovakia

PhD, Assoc. Prof. Tetyana Liakh, Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine

PhD, Assoc. Prof. Olga Pejynska, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

ЗМІСТ [CONTENT]

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ [RECENT ISSUES IN SOCIAL WORK]

- Домашнє насильство як феномен соціальної роботи
[Domestic violence against women as a phenomenon of social work]
Вікторія Нестерчук 254
- Критерії оцінювання якості послуги патронату над дитиною
[Criteria for quality assessment of the service “patronage over a child”]
Вадим Лютий, Ольга Павлик 263
- Gender competences of social work students: do we need a transformative approach?
[Гендерні компетенції студентів соціальної роботи: чи потрібний трансформаційний підхід?]
Sergii Dvoriak, Olena Karagodina, Tetyana Semigina 279
- Доступність послуг для сімей, які виховують дітей з аутизмом, як мета соціальної роботи
[Availability of services for families raising children with autism as a purpose of social work]
Ольга Столярик 289

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ [RECENT ISSUES IN SOCIAL WORK EDUCATION]

- Ukrainian Experience in Social Work Education
[Досвід України з підготовки майбутніх соціальних працівників: змішана модель навчання]
Linda Ault, Megan Lindsey, Hanna Slozanska 304

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ [RECENT ISSUES IN EDUCATION]

- The concept of an effective teacher through the eyes of Greek teachers and students: a literature review
[Ефективний вчитель очима грецьких педагогів та учнів: огляд літератури]
Prokopis Gimousias 315

Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти [Creating skills in self-educational activity for students of pedagogical faculties in distance education] <i>Наталія Борисенко, Ірина Гриценко, Вероніка Денисенко, Наталія Сидоренко</i>	325
Толерантність як особистісна характеристика в умовах імплементації інклюзивної освіти [Tolerance as a personal characteristic in the conditions of implementation of inclusive education] <i>Віра Поліщук, Галина Лещук</i>	338
Ethnic identity: perceptions of Greek students [Етнічна ідентичність: перцепція грецьких студентів] <i>Panagiotis Giavrimis, Emmanouil Tsagkatos, Ekaterini Nikolarea</i>	347
Методичні та практичні аспекти стимулювання студентів коледжу до особистісного й комунікативного розвитку у процесі проєктної діяльності: міжнародний контекст співпраці [Methodical and practical aspects of students' stimulation to personal and communicative development in project activity: international co-operation context] <i>Світлана Калаур, Ольга Сорока, Ірина Гелецька, Марек Фурман</i>	362
Factor affecting the academic performance of university students: evidence from sylhet [Фактори, які впливають на академічну ефективність студентів університету: докази сільгетський аграрний університет] <i>Asif Mahmud, Sabyasachi Chanda Antor, Abdullah Al Zabir</i>	373
Менеджмент закладів вищої освіти: застосування інновацій [Management of higher education institutions: application of innovation] <i>Ольга Трубіцина, Вікторія Демченко</i>	383
ПРО АВТОРІВ [ABOUT AUTHORS]	394
ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ [CALL FOR PAPERS]	400

Social Work & Education

© SW&E, 2020

Калаур, С., Сорока, О., Гелецька, І., Фурман, М. (2020). Методичні та практичні аспекти стимулювання студентів коледжу до особистісного й комунікативного розвитку у процесі проєктної діяльності: міжнародний контекст співпраці. Vol. 7, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 362-372. DOI: 10.25128/2520-6230.20.3.10.

УДК 378.015.31:378.014.25

DOI: 10.25128/2520-6230.20.3.10.

МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ДО ОСОБИСТІСНОГО Й КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ СПІВПРАЦІ

Світлана Калаур,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної педагогіки і соціальної
роботи,

Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

svitlanakalaur@gmail.com

ORCIDiD: 0000-0001-8099-9392

Ольга Сорока,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної педагогіки і соціальної
роботи,

Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

sorokaolga175@gmail.com

ORCIDiD: 0000-0003-1483-8974

Ірина Гелецька,

кандидат юридичних наук,
заступник директора з наукової та
навчально-виробничої роботи,

Галицький коледж імені В'ячеслава
Чорновола,

м. Тернопіль, Україна geletska@ukr.net

ORCIDiD: 0000-0002-8773-1361

Марек Фурман,

заступник директора,
Шкільний комплекс № 1, м. Збошин,
Польща

marek.furman@poczta.onet.pl

Article history:

Received: July 10, 2020

1st Revision: August 15, 2020

Accepted: September 30, 2020

Анотація. У статті обґрунтовано потребу стимулювання студентів коледжів під час навчання до особистісного і комунікативного розвитку. З'ясовано, що реалізація в освітньому процесі праксеологічного підходу уможливило перетворення здобутих знань у реальну мисленнєву діяльність, підвищує потребу в самовдосконаленні студентів. Використання праксеологічного підходу дозволяє задіяти майбутніх фахівців у реалізації практично орієнтованих проєктів, які спрямовані на створення навчального, освітнього, педагогічного, культурного, технічного або виробничого продукту. Представлено аналіз проєктів в рамках міжнародних досліджень за методом Photovoice (Україна-Польща-Голландія-Білорусь-Швеція) та проєкти прикладного застосування (Україна-Польща-Німеччина). Встановлено, що участь студентів у таких проєктах створює позитивні умови для творчої самореалізації та особистісного розвитку.

Ключові слова: особистісний розвиток студентів; комунікація; праксеологічний підхід; проєктна діяльність; міжнародні проєкти.

Вступ

Освіта є ключовим чинником розвитку будь якого суспільства, що відіграє головну роль під час розробки соціальної політики. Рівень економічного та соціального розвитку держави безпосередньо залежить від стану освіти у цілому та від рівня розвитку фахової освіти зокрема. Нині якість фахової освіти доцільно визначати не тільки обсягом тих теоретичних знань та практичних умінь й навичок, які здобувають студенти, але й параметрами особистісного та комунікативного розвитку, що може здобути майбутній фахівець, навчаючись у коледжах. Саме тому, коледжі нині доцільно трактувати з позицій загальнолюдської цінності, адже вони володіють значним потенціалом для розвитку усієї країни. У цьому контексті поділяємо позицію Ю. Щербяка у тому, що Європейський Союз нині розглядає якісну освіту, передусім, як «інструмент економічного зростання на шляху до розбудови більш компетентно спроможної та динамічної спільноти» (Щербяк, 2017, с. 299).

Фундаментальним завданням професійної підготовки майбутніх фахівців, що працюватимуть в сфері «людина – людина» в освітніх закладах усіх рівнів акредитації, у тому числі й у коледжах, є забезпечення кожному майбутньому фахівцеві максимального особистісного розвитку, а також розвиток у них комунікативних умінь. Особистісний розвиток студентів розглядаємо як цілісну систему структурних компонентів освітнього процесу, що забезпечують суб'єктам освітнього процесу ефективні поступальні індивідуальні зміни щодо самовдосконалення. Студент повинен усвідомити, що стати успішною людиною зможе той, хто не лише має хорошу професійну підготовку та має ґрунтовні знання, а й володіє навичками саморозвитку як особистісного, так і професійного, а також може активно комунікувати під час реалізації професійних обов'язків. Зокрема, як в особистісній, так і професійній сфері майбутні фахівці мають уміти якісно організовувати комунікацію на рівні діалогу, у якому узгоджуються ціннісні орієнтації. Саме на основі належним чином сформованих комунікативних умінь майбутні фахівці зможуть переконати свого опонента та відстояти власну позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що теоретичні та практичні аспекти розвитку перебували в центрі уваги наукової спільноти. Зокрема, основи процесу розвитку особистості відображені в працях П. Гальперіна, Т. Льїної, С. Рубінштейна. Психологічні основи процесу розвитку розглянуті А. Адлером, Л Виготським, А. Маслоу, К. Роджерсом та ін. Дослідження розвитку студентів в процесі навчання знаходимо в роботах А. Вербицького, М. Савчина та ін. Виявлення сутності та специфіки педагогічних механізмів стимулювання внутрішнього розвитку особистості відображено в публікаціях В. Андрєєва, О. Газмана, Н. Крилової, Л. Куликової та ін. Визнання в

якості вищих духовних цінностей права на вільний розвиток, самовизначення та самореалізацію пропагували у своїх роботах Я. Коменський, Ж. Руссо, Я. Корчак, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

У практичному аспекті до уваги було взято результати дослідження [543], які засвідчують, що комунікативний підхід володіє значним потенціалом у професійній підготовці фахівців, які працюватимуть у системі «людина – людина». у конфліктному протистоянні. Цей підхід базується на формуванні здібностей діалогічного розуміння себе та акцентований на емпатійне сприйняття й толерантне розуміння усіх учасників освітнього процесу як носіїв цінностей при налагодженні неконфліктного й виваженого спілкування.

Теоретико-методологічну основу нашої публікації склали: теорія діяльності (А. Адлер, Б. Ананьєв, А. Маслоу, С. Рубінштейн та ін.); теорія активності як основа розвитку особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Ломов та ін.); положення про стадії особистісного становлення та розвитку (Е. Гінзберг, Ф. Парсон, Д. Холланд та ін.); психолого-педагогічні основи формування професійно важливих якостей (Ф. Гоноболін, А. Маркова, Г. Радчук, А. Фурман та ін.); засади комунікативного підходу (С. Король, О. Пометун, К. Савченко та ін.); ідеї праксеологічного підходу (В. Діденко, П. Зуєв, Т. Котарбінський, Т. Пщоловський, та ін.); підходи до організації проєктної діяльності та проєктного навчання (project-based learning) (Б. Вульфсон, Дж. Дьюї, Л. Зазуліна, О. Пометун, Є. Полат та ін).

Як доводять польські науковці (Auleytner, 2001; Vanach, 2001), започатковані освітні реформи створили належні умови не лише для модернізації освітньої системи під час організації освітнього процесу, а й дозволили активно спонукати студентів до особистісного розвитку у процесі навчання на основі налагодження ефективної міжособистісної взаємодії. Так, у контексті освітніх змін, пов'язаних з устремліннями Польщі на шляху до європейської інтеграції, освіта почала відігравати істотну роль у розбудові держави. Відзначимо, що у польських науковців та практиків є багато напрацювань у напрямку використання потенціалу комунікативного та праксеологічного підходів для вдосконалення особистісного розвитку студентів під час навчання в коледжах. Ці аспекти є мало вивченими в українському контексті, а тому потребують методологічного узагальнення та практичного висвітлення.

Мета статті полягає у дослідженні методичних та практичних аспектів стимулювання студентів до особистісного і комунікативного розвитку у процесі участі у міжнародних проєктах на засадах праксеологічного підходу. До основних завдань віднесено: аналіз сутності процесу розвитку особистості під час навчання; вивчення потенціалу праксеологічного підходу для стимулювання саморозвитку студентів; дослідження практичного потенціалу проєктної

технології для розвитку комунікативних умінь та аналіз практичних результатів від міжнародних проектів «Через шлунок до спільної Європи без кордонів», «Що для мене означає бути громадянином» та «Жінка мінлива».

Результати дослідження

Стимулювання активності студентів до особистісного розвитку виступає однією з основних вимог суспільства до освіти. У педагогічному словнику розвиток – це «процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання. Розвиток особистості відбувається в діяльності, яка керується системою мотивів, притаманних даній особистості» (Гончаренко, 1997, с. 289). Наголосимо, що особистісний розвиток розглядається у якості основного способу існування людини, а тому він не обмежений часом, а здійснюється на всіх етапах життєвого шляху особистості. Доволі активно особистісний розвиток проходить під час здобуття освіти. Так, психологи одностайні у тому, що у період навчання у коледжах підвищується рівень соціальної зрілості, зростає здатність до саморозвитку. Зокрема, особистісний розвиток, у баченні М. Савчина (Савчин, 2007), базується на моделюванні внутрішніх і зовнішніх умов самовдосконалення, що передбачає поєднання рефлексії та відповідальності. З педагогічної точки зору (Вишневський, 2008) доведено, що у процесі особистісного розвитку відбувається вдосконалення функцій та якостей в біологічній, духовній, психічній та соціальній сферах життєдіяльності, які забезпечують оригінальність та самобутність.

Відзначимо, що в Україні та Польщі приділяється велика увага проблемі вдосконалення не лише якості професійної підготовки з додержанням міжнародних норм щодо реалізації права студентів на якісну освіту, а й вивчається потенціал освіти щодо самовдосконалення майбутніх фахівців. Тобто особистісний розвиток передбачає активну і самостійну діяльність, що спрямована на максимальне розкриття індивідуального потенціалу. Причому головним пріоритетом освітньої діяльності виступає стимулювання особистісного розвитку, що передбачає активізацію усіх властивостей особистості.

Для аналізу результативності особистісного розвитку студентів, які здобувають освіту в коледжах слід вибирати такі параметри: а) якість організації освітнього процесу (викладання та учіння); б) рівень особистісних досягнень студентів. Беручи до уваги той чинник, що діяльність виступає у якості провідного засобу розвитку особистості, висуваємо робочу гіпотезу про те, що свідоме оволодіння студентами теоретичними знаннями можливе лише шляхом їх засвоєння через якісне спілкування та конкретні практичні дії за допомогою активного долучення до практичної діяльності. Саме тому реалізація в освітньому процесі праксеологічного підходу уможливіло перетворення здобутих знань у реальну мисленнєву діяльність, що підвищить потребу саморозвитку.

Підтримуємо позицію польських дослідників Т. Котарбінського та Т. Пщоловського щодо потенціалу праксеологічного підходу в стимулюванні студентів до особистісного розвитку.

У ході вивчення означеного питання, було встановлено, що на початку 60-х років ХХ ст. Т. Котарбінський аргументовано довів необхідність спрямувати зусилля на «аналітичний опис практичних елементів і форм раціональної діяльності стосовно індивідуального вдосконалення» (Kotarbinsky, 1962, с. 22). Як відзначає Т. Пщоловський, вивчення практичної реалізації та послідовності дій нині виступає вагомим чинником для професійного становлення та розвитку особистості майбутнього фахівця (Пщоловский, 1993, с. 65). Завданням праксеологічного підходу в освітньому процесі, на думку В. Поліщук, є «визначення об'єктивних і суб'єктивних дій, сприяння становленню ідеалів і цінностей особистості, оптимізація життєдіяльності та життєзабезпечення як в індивідуальному, так і суспільному контексті» (Поліщук, 2014, с. 148).

Узагальнюючи інформацію, представлену у публікаціях О. Бартош, В. Діденка та Н. Сацкова, наголосимо, що праксеологічний підхід збагачує процесуальну сторону освіти. На основі цього підходу можна досягнути інтеграції процесів формування теоретичних знань з практичними вміннями, що оптимізує перехід зовнішньої мотивації до внутрішніх спонукань під час особистісного розвитку. Центральну роль у праксеологічному підході відіграє практична діяльність, яка показує наскільки загальні знання студентів змогли перетворитися у практичні вміння та навички через реалізацію особистісних цінностей. У цьому контексті освітній процес необхідно урізноманітнити та наповнити інноваційним змістом на основі активного залучення студентів до участі у міжнародних проєктах, що уможливить їхній активний особистісний розвиток та спричинить вдосконалення комунікативних умінь.

У методологічному контексті для спонукання студентів коледжів до особистісного розвитку на засадах праксеологічного підходу вважаємо за доцільне робити основний акцент на таких чинниках, як:

– формування позитивного соціального середовища, яке б стимулювало до активних дій, а також сприяло формуванню нових ціннісних орієнтацій, розширювало світогляд;

– розвиток системи внутрішніх потреб та мотивів (наміри, інтереси, здібності, ідеали, стійка особистісна позиція, соціальний статус) до постійного особистісного зростання в умовах реальної практичної діяльності на основі активного міжособистісного спілкування з ровесниками у міжнародному контексті;

– практична діяльність щодо оволодіння основами суб'єктної життєтворчості (оволодіння цінностями пізнавальної діяльності, розробка індивідуальних

проектів, стимулювання потреби в самовдосконаленні) на основі участі у міжнародних проєктах, грандах та конкурсах;

– вдосконалення умінь вирішення теоретико-прикладних завдань, проєктної культури, що трансформує відношення до власної життєдіяльності взагалі й до навчання зокрема.

З практичної точки зору використання праксеологічного підходу в організації освітньої діяльності в коледжах, дозволяє вивчити на практиці методи реалізації ефективних практичних дій та розробити рекомендації для оптимізації особистісного розвитку студентів, сформувати комунікативні уміння, а також задіяти майбутніх фахівців у реалізації практично орієнтованих проєктів. Так, проєктна діяльність передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування знань та умінь, спрямованих на набуття особистісного досвіду, створює умови для творчої самореалізації студентів, сприяє розвитку їх інтелектуальних здібностей, самостійності, відповідальності, умінню планувати, приймати рішення та об'єктивно оцінювати результати. Водночас, це і важлива умова становлення особистості в особистісному та професійному просторі.

У дослідженні ми розуміємо проєктні технології як цілеспрямовану діяльність зі створення освітнього, педагогічного, культурного, технічного або виробничого продукту, а відтак залучаємо студентів до досить різнопланової проєктної діяльності. Це як проєкти, що проводяться в рамках міжнародних досліджень за методом Photovoice (Україна-Польща-Голландія-Білорусь-Швеція), так і проєкти більш практичного, прикладного застосування (Україна-Польща-Німеччина). Головним елементом такої проєктної діяльності вважаємо саме процес проєктування студентського пошуку – від моделювання тренувальних вправ до постановки проблеми та її дослідження, до практичного конструювання та захисту оптимальних шляхів її розв'язання.

Для того, щоб спонукати студентів до особистісного розвитку результати виконання проєктів повинні бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то її розв'язання; якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Так, внаслідок реалізації спільного україно-польсько-німецького проєкту «Через шлунок до спільної Європи без кордонів» таким кінцевим результатом є книга страв регіональної кухні, яка містить рецепти страв трьох країн (по чотири страви від кожної) трьома мовами (українською, польською та німецькою). Книга готується в електронному та друкованому форматах та буде запропонована до використання закладами ресторанного сервісу країн-учасників проєкту.

Зупинимося на практичному аналізі проєкту за методом колективної взаємодії «Photovoice». Цей проєкт уможливив створення та підготовку одноосібних та групових презентацій на соціально-значущу тему «Що для мене означає бути громадянином?». Під час підготовки та виконання учасники проєкту навчилися

поєднувати фотографування й колективні соціальні дії за схемою: фото – наратив – обговорення – аутрич-праця – консультування – рішення. Ця проєктна діяльність ефективно розвиває у студентів уміння комунікувати через ділову співпрацю та здатність налагоджувати ділові контакти. Водночас вони набувають і комунікативних навичок спілкування та міжособистісної взаємодії.

Як показала практика, участь студентів у такого роду проєктах – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка повинна завершитися цілком реальним практичним результатом; це сукупність прийомів, практичних дій у їх певній послідовності для досягнення поставленого завдання – вирішення проблеми й оформлення у вигляді певного кінцевого результату.

Останнім часом проєктні технології переживають друге народження, ефективно доповнюючи інші педагогічні технології, які сприяють становленню особистості майбутнього фахівця як суб'єкта діяльності та соціальних відносин. Використання у коледжах проєктних технологій дає змогу студентам самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці. Наведене підтверджуються реалізацією окремих завдань міжнародного тристороннього проєкту «Жінка мінлива». Учасники проєкту – студенти Польщі, України та Німеччини, досліджували роль і місце жінки у культурі та історії трьох країн за останні 100 років та представили власні результати під час реалізації проєкту. Виконання завдання ускладнювалося тим, що презентація матеріалів здійснювалася мовою країни, яка приймала учасників проєкту (польською). Усе це сприяло розвитку комунікативних умінь. Відзначимо, що орієнтація на особистісний і колективний успіх при виконанні поставленого завдання дала можливість набути практичні навички як самостійного так і колективного пошуку і через інтерактивну організацію спільної діяльності та її проблемно-креативну спрямованість досягти поставленої мети.

Отже, у нашому баченні, стимулювання студентів до особистісного і комунікативного розвитку на основі праксеологічного підходу, насамперед, базується на переосмисленні професійної діяльності викладачів, які залучаються до участі у проєктах. А саме, їх діяльність повинна охоплювати такі аспекти: 1) продумування та передбачення доцільності проєкту; 2) обрання найперспективніших способів дії, що забезпечують реалізацію проєкту, інтеграція та поділ функцій. Необхідність посилення практичної зорієнтованості особистісного розвитку студентів акцентує викладачів на потребу перегляду змісту програм, лекцій, практичних занять з метою посилення міжпредметних зв'язків та практичної спрямованості освітнього процесу. Тобто, ефективна діяльність щодо стимулювання особистісного і комунікативного розвитку на основі праксеологічного підходу передбачає постановку значимої для студентів мети та стимулювання внутрішньої мотивації. Необхідно виважено підходити до

раціонального використання усіх ресурсів і засобів, які забезпечують узгодженість діяльності як студентів, так і викладачів.

Як показала практика, феномен участі студентів у міжнародних проектах конкретизується в наступних проявах особистісного розвитку:

– по-перше, здійснювався обмін досвідом, її видами, способами практичних дій, завдяки чому відбулося значне збагачення внутрішнього світу, розширився світогляд в конкретних предметних галузях, які є найбільш цікавими для кожного конкретного студента;

– по-друге, на основі активної комунікативної взаємодії відбувалося порівняння своїх способів практичної діяльності зі способами діяльності однокласників, а також студентів з інших країн, що змушувало до активного вивчення власних потенційних можливостей;

– по-третє, проходило збагачення мотивації діяльності (соціальна, моральна, пізнавальна та ін.) на основі зміни зовнішньої мотивації на внутрішню, як наслідок – діяльність здійснювалася більш осмислено і емоційно насичено;

– по-четверте, реалізувався позитивний поступальний розвиток особистості від простої виконавської дій під час представлення проекту до позиції активного суб'єкта проектної діяльності;

– по-п'яте, вдосконалилися міжособистісні відносини, підвищилися активність, самостійність, пізнавальний інтерес (з'явилися лише тоді, коли студент сам став суб'єктом проектної діяльності).

Таким чином, докорінні зміни, які відбулися в професійній підготовці майбутніх фахівців в коледжах позначилися на потребі трансформації концептуальних засад розвитку студентів у особистісному плані. Вважаємо, що доцільно провести поєднання праксеологічного підходу з участю студентів у міжнародних проектах, що дозволить стимулювати майбутніх фахівців до особистісного і комунікативного розвитку.

Висновки

Освіта розглядається головним пріоритетом та вагомою передумовою національної безпеки як в Україні, так і у Польщі. Освіта повинна бути організована таким чином, що вона максимально спонукала майбутніх фахівців до активного особистісного і комунікативного розвитку. На основі використання в освітньому процесі праксеологічного підходу ми цілеспрямовано визначали стратегію практичних дій та розробляли загальний план оптимізації особистісного розвитку студентів, шляхом налагодження ефективного спілкування. Обираючи праксеологічний підхід для стимулювання особистісного зростання, ми виходили з отриманих конкретних результатів від участі студентів у міжнародних проектах. Зокрема участь студентської молоді у міжнародних проектах формує у них уміння самостійно конструювати свої знання, сприяє

активному розвитку критичного мислення, допомагає у розв'язанні конкретного завдання і завжди надає «змістове особистісне збагачення» для комунікативного вдосконалення. У практичному контексті результатами участі студентів у проєктах є: мовні практики як інструмент для покращення мовного контенту студентів; зустріч з представниками органів місцевого самоврядування; підготовка та медіа-презентація результатів власної проєктної діяльності через місцеві телекомпанії; зустріч з фахівцями у різних галузях практичної діяльності в залежності від тематики проєкту та перейняття досвіду здійснення ефективного управління; реальна перспектива дослідження власної історії, культури, традицій та ознайомлення із аналогічними надбаннями країн Європи; налагодження «живого» спілкування, внаслідок якого відбулося усунення стереотипів, що складаються через відсутність, або недостатність інформації про ментальність тієї чи іншої країни та можливість долати заангажоване ставлення один до одного.

Перспективи подальших досліджень будуть зосереджені на пошук та впровадження інноваційних форм та методів організації освітнього процесу, які сприяють вдосконаленню особистісного і комунікативного розвитку майбутніх фахівців.

Література

Вишневецький О. (2008). Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. і доп. К. : Знання. 566 с.

Гончаренко С. У. (1997) Український педагогічний словник. К. : Либідь. 376 с.

Поліщук В. А. (2014) Праксеологічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. № 32. Ужгород. С. 148–150.

Пщоловский Т. (1993). Принципы совершенной деятельности: Введение в праксеологию. Перевод с польського. К. : Изд-во: «Институт праксеологии». 272 с.

Савчин М. В. (2007) Педагогічна психологія. посібник. К. : Академвидав. 424 с.

Щербяк Ю. А. (2017) Забезпечення якості вищої освіти України: європейський освітній досвід. *Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 5–6 квіт. 2017 р.). Тернопіль: СМП «Тайп». С. 299–303.

Auleytner J. (2001) Edukacja bez granic. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. 20 s.

Banach Cz. (2001) Edukacja. Wartość. Szansa. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 348 s.

Kotarbinsky Tadeusz (1962). Rozwój prakseologii. *Polski przegląd*. №12. S. 15–27.

METHODICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF STUDENTS' STIMULATION TO PERSONAL AND COMMUNICATIVE DEVELOPMENT IN PROJECT ACTIVITY: INTERNATIONAL CO-OPERATION CONTEXT

Svitlana Kalaur, Doctor of pedagogical sciences, professor, Department of Social Pedagogics and Social Work, Ternopil National Volodymyr Hnatyuk Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; svitlanakalaur@gmail.com

Olha Soroka, Doctor of pedagogical sciences, professor, Department of Social Pedagogics and Social Work, Ternopil National Volodymyr Hnatyuk Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; sorokaolga175@gmail.com

Iryna Geletska, PhD in Law, Deputy Director for scientific work and youth apprenticeship, Halytskyi College named after Vyacheslav Chornovil, Ternopil, Ukraine; geletska@ukr.net

Marek Furman, vice-dyrektor, School Complex №1 in Zbonshin, Zbonshin, Poland; marek.furman@poczta.onet.pl

The article substantiates the need to stimulate students to personal development during their studies. It has been established that education should be organized in such a way as to maximally encourage future professionals to actively improve themselves. It was found out that the praxeological approach realization in the educational process enables the transformation of the acquired knowledge into real mental activity. It increases the need for self-development of students. The use of the praxeological approach allows involving future specialists in the practically oriented projects implementation. These projects are aimed at creating educational, educational, pedagogical, cultural, and technical or production product-project. The project activity creates conditions for creative self-realization of students. It promotes development of their intellectual abilities, independence, responsibility, ability to plan, make decisions, evaluate the results.

It is presented the projects' analysis in the framework of international studies using Photovoice method (Ukraine-Poland-Holland-Belarus-Sweden) and applied projects (Ukraine-Poland-Germany) «Through the Stomach to a Common Europe without Borders», «What Means to Be a Citizen» and «Woman is changeable».

As practice has shown, the participation of student youth in international projects forms their ability to independently design their knowledge. It promotes the active development of critical thinking. Their participation in international projects helps to search for a solution to a specific problem and provides «meaningful personal enrichment» for the personal perfection of everyone.

We can distinguish the following results of students' participation in the projects in the practical context: language practices, which are a tool for improving the language content of students; meeting and communication with representatives of local self-government bodies; preparation and media presentation of the results of their own project activities through local TV companies; meeting with specialists in various fields of practice depending on the subject; studying own history, culture, traditions and acquaintance with similar properties of European countries; «real life» communication, resulting in the elimination of stereotypes, consisting of lack of, or lack of information about the mentality of a country and the opportunity to overcome a biased relationship to each other.

Consequently, the participation of students in international projects creates positive conditions for creative self-realization and personal development.

Key words: *personal development of students; communication; praxeological approach; project activity; international projects.*

References

Vyshnevskiy, O. (2008). *Theoretical Foundations of Modern Ukrainian Pedagogy: Tutorial*. 3rd edition, supplemented. K.: «Knowledge». 566 s. [in Ukrainian].

Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. K.: Lybid. 376 s. [in Ukrainian].

Polishchuk, V. A. (2014). *Practical approach as an innovative basis for improving the professional training of future social workers*. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University: Series "Pedagogy. Social work". № 32. Uzhhorod.. S. 148–150. [in Ukrainian].

Pshcholovskij T. (1993). *Principles of perfect activity: Introduction to praxeology*. Translation from Polish. K.: Publishing house: «Institute of Praxeology». 272 s. [in Russian].

Savchyn, M. V. (2007). *Pedagogical Psychology: manuscript*. K.: Academwid. 424 p. [in Ukrainian].

Shcherbiak, Yu. A. (2017). Ensuring the quality of higher education in Ukraine: European educational experience. *Psychological culture of a teacher in the context of modern challenges: zb. materials All-Ukrainian scientific-practical conf. with international participation (Ternopil, April 5-6, 2017)*. Ternopil: SMP «Type». S. 299–303. [in Ukrainian].

Auleytner, J. (2001). *Education without borders*. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. 20 s. [in Polska].

Banach, Cz. (2001). *Education. Value. Chance*. Krakow: Scientific Publishers of the Pedagogical Academy. 348 s. [in Polska].

Kotarbinsky, Tadeusz (1962). *The development of praxeology*. Polish review. №12. Pp. 15–27. [in Polska].